

INLEIDING

We gaan allemaal dood. Onze planeet gaat kapot. Onze eigen technologie wil ons uitroeien. De Derde Wereldoorlog is aanstaande. Het is aftellen tot de bom valt. Een nieuwe pandemie staat op uitbarsten. *Winter is coming*. Wie zich ook maar enigszins bezighoudt met de wereldse ontwikkelingen, zal zich vandaag de dag toch een tikkeltje beduusd voelen. Neerslachtig wellicht. Of ronduit suïcidaal. Gelijk heeft u.

De gang van zaken anno 2026, in vogelvlucht.

Nooit eerder werd zoveel grondgebied op ons continent in de as gelegd door bosbranden. Donald Trump mag zich al twee jaar de machtigste man van de wereld noemen en zal dat waarschijnlijk de komende twee jaar nog wel blijven. De oorlog in Oekraïne duurt al bijna vijf jaar. De onrust in het Midden-Oosten vergt al sinds jaar en dag dodelijke slachtoffers. AI-prominenten waarschuwen dat technologie de mensheid in afzienbare tijd zal uitroeien. Virologen vrezen een nieuwe pandemie. Economen voorspellen een nieuwe crisis. Erger nog: de volledige ineenstorting van ons totale kapitalistische systeem. De kloof tussen arm en rijk in de wereld groeit met de minuut. In Soedan is het volgens de Verenigde Naties code rood: de ‘meest vergeten crisis ter wereld’ dwingt miljoenen mensen op de vlucht, extreme weersomstandigheden zorgen er voor mislukte oogsten en ruim 7,8 miljoen mensen lijden honger. Dichter bij huis worden migratie, woningnood, stikstofbeleid en inflatie steeds hetere hangijzers in een polarise-

rend debat. Fascisme rukt op. De verschuivende wereldorde maakt de toekomst van miljoenen, zo niet miljarden mensen onzeker. Nooit was de wereld zo dicht bij een kernoorlog.

We leven, kortom, in roerige tijden.

Het goede nieuws: doffe ellende is van alle tijden. Manieren om daarmee om te gaan zijn dat ook. Een prachtig voorbeeld is het verhaal van Jan Hendrik Frederik Grönloh, beter bekend als Nescio. De auteur woonde tijdens de Duitse bezetting, samen met zijn vrouw 'Os', in de Amsterdamse Watergraafsmeer. Toen in oktober 1944 de voedseltoevoer stokte, het gas werd afgesneden en de stroom wegviel, schreef de vermaarde prozaschrijver een reeks brieven aan zijn dochters in Groningen. Nu, 82 jaar later, geven die brieven een heldere impressie van het dagelijkse leven in barre omstandigheden.

Amsterdam, 29 Oktober 1944, Zondag

Eten doen we nog zoowat genoeg, kwantitatief, maar we zijn erg flauw. Warmte hebben we van het fornuis, alleen vandaag, voor den Zondag, hebben we het kleine kacheltje in de voorkamer aangemaakt. Het leven zonder gas begint al weer te wennen (tot we straks geen kaarsen meer hebben, dan moeten we opnieuw wennen). Om 9 uur liggen we in bed, we schemeren zoo lang mogelijk, van avond gaan we in de maneschijn bij het kacheltje zitten, toch verbranden we nog te veel kaars. We lezen wat en spelen een jokertje.

Was 't maar waar dat er weer 3 uur licht gegeven werd. Nix van aan.

We piekeren gelukkig niet erg, maar vinden 't leven wel vermoeiend. Waar we gebrek aan hebben is vet en olie om eens wat te bakken. Maar we redden ons voorloopig wel.

Amsterdam, 28 November 1944, Dinsdagmiddag

Hoe wasch je luiers als er geen gas is? Aldoor maar water op het fornuis. Emmers warm water halen bij den bakker.

Amsterdam, 13 December 1944, Woensdag

[...] Je bent dan niets meer: alles wat je bent, wat je kan en weet en kent, gekund hebt en gekend, en overdacht, je heele carrière, wat je aan beschaving hebt, alles lost zich op in een woord: boerekool. Later worden 't twee woorden: geen boerekool.

Amsterdam, 21 December 1944, Donderdag. Kortste dag!

Gisteravond en vanochtend hebben we boter op ons brood gehad, het was goddelijk. Os had nog een klein stukje in de pekkel staan. Dat moeten jullie beslist ook eens doen: eenige weken geen boter eten en dan weer eens een gesmeerde boteram: het is goddelijk, een unieke levenservaring, je weet dan wat boter is.

Preppen – de kunst van het voorbereiden op onverwachte noodsituaties of rampen – kent geen oerknal. Jezelf voorbereiden op schaarste, oorlog, ziekte en andere rampspoed is altijd wel een dingetje geweest. Vraag maar aan de oude Egyptenaren. Rond vierduizend jaar geleden beschikten rijke huishoudens, landgoederen, tempels en overheidsinstellingen al over graanschuren waarin oogsten nauwkeurig werden opgeslagen en geregistreerd. Die voorraden dienden voor belastingen, lonen en herverdeling, maar boden tegelijk een buffer wanneer een volgende oogst tegenviel.

Drieduizend jaar geleden kwamen de samenlevingen van

de late bronstijd onder druk te staan door een combinatie van oorlog, migratie, misoogsten, natuurrampen en instortende handelsnetwerken. De reactie? Gemeenschappen pasten zich aan, op allerlei manieren. Met versterkte woonplaatsen, met voedselopslagen en, als het niet anders kon, door te vertrekken naar elders.

De Romeinen dreven die kunst nog veel verder door. In en rond steden als Rome en de havens van Ostia en Portus stonden enorme pakhuizen, terwijl ook legerplaatsen over graanschuren beschikten. Voorraden die steden en legers dagelijks draaiende hielden én bescherming boden tegen onderbroken aanvoer en perioden van schaarste.

Toen Vikingaanvallen vanaf het einde van de achtste eeuw steeds grotere delen van West-Europa troffen, werden versterkingen aangelegd en bestaande steden beter verdedigd. In Engeland bouwden Alfred de Grote en zijn opvolgers een netwerk van versterkte *burhs*, waar soldaten én omwonenden bescherming konden vinden. Toen de Zwarte Dood in de veertiende eeuw misschien wel een derde tot de helft van de Europese bevolking wegvaagde, ontvluchtte eenieder die het zich kon veroorloven de besmette steden. Stadsbesturen besloten het verkeer te beperken en besmette mensen werden soms letterlijk van de buitenwereld afgesloten. In de decennia erna groeiden zulke noodmaatregelen uit tot quarantaine, tijdelijke hospitalen en andere pogingen om de pest buiten de stadspoorten te houden.

In de middeleeuwen kregen de voorbereidingen een collectief karakter. Kloosters en grote huishoudens beschikten over voorraadkamers en kelders, steden verschole hun inwoners achter muren en stadsbesturen namen bij dreigende voedsel-

schaarste maatregelen om de aanvoer veilig te stellen. Sommige steden kochten zelfs graan op om tijdens een crisis te kunnen uitdelen. Moderne nooddiensten bestonden niet, maar men stond er zeker niet altijd alleen voor: familie, kerk, stadsbestuur en gemeenschap vormden samen het vangnet.

De negentiende eeuw maakte zelfredzaamheid niet tot een burgerzaak – dat was zij allang – maar leverde wel nieuwe middelen. Door verbeterde conservering en industrieel geproduceerd blikvoedsel kon eten langer en betrouwbaarder worden opgeslagen. Tijdens de Grote Depressie waren oude gewoonten als innemen, repareren, tuinieren en hergebruiken voor veel Amerikaanse gezinnen opnieuw bittere noodzaak. En in Engeland werd tijdens de Tweede Wereldoorlog burgerlijke voorbereiding zelfs onderdeel van de nationale strategie: rantsoenering, Victory Gardens, voedsel innemen en allerlei vormen van civiele bescherming bepaalden het dagelijks leven.

Maar het prepwerk zoals wij dat tegenwoordig kennen – noodpakketjes, dure waterfilters, schuilbunkers en het idee dat je het in een ontwrichte samenleving de eerste acht dagen zelf moet kunnen rooien – kreeg pas vorm in de oorlog waarin nooit rechtstreeks werd gevochten.

NUCLEAIRE KELDERS & MELIGE FLYERS

De ‘gevaarlijkste dag in de geschiedenis’. Zo wordt 27 oktober 1962 weleens door historici genoemd. Daar valt wat voor te zeggen: de ganse wereld ontsnapte op die gure herfstdag aan een allesvernietigende kernoorlog. Een knallend einde van de mensheid. Een belangrijke reden dat onze kalender die dag níét abrupt afliep: Vasily Arkhipov. Een Russische officier die

het commando om een nucleaire torpedo af te vuren op de Amerikanen weigerde. En daarmee dus een nucleair conflict voorkwam. TikTok, Snapchat en livestreams bestonden nog niet, dus het grote publiek ontdekte pas vele jaren later dat we die dag door het oog van de naald waren gekropen. Doordat één koppige Rus zijn hoofd koel hield. Vasily, bedankt! De Sovjets ontmantelden uiteindelijk hun kernkoppen, de Amerikanen trokken de blokkade op en iedereen leefde nog lang en gelukkig. Soort van.

De Koude Oorlog en het atoomtijdperk introduceerden een nieuw soort angst: het onheilspellende idee van een kernbom. Vanaf de jaren '60 werden Amerikanen gestimuleerd zich voor te bereiden op rampspoed. Een kernoorlog was niet langer ondenkbaar, zo luidde de boodschap van president John F. Kennedy in 1961 aan zijn landgenoten. Zijn nationaal schuilkelderprogramma trof doel. De particuliere schuilkelders schoten als paddenstoelen uit de grond. Iedereen aan de voedselvoorraden, radiootjes op batterijen en noodplannen. *Prepping*, een hippe afkorting voor 'preparing', was booming business.

Ook Nederland raakte verzeild in die prepgekte. Op maandag 25 september 1961 floepten er bij miljoenen huishoudens een witte envelop op de mat, met daarin een bescheiden brochure van de Bescherming Bevolking (BB). Deze geïmproviseerde club van vrijwilligers zou Nederlanders moeten beschermen tegen atoombommen en andere ongemakken. In die folders stond bijvoorbeeld precies wat je moest doen zodra er een kernbom in je achtertuin belandde. Lees en hui-
ver:

‘Bij een felle lichtflits op de grond gaan liggen en het lichaam zo goed mogelijk bedekken, en pas in actie komen als de ontsmettingsdienst van de Bescherming Bevolking is gearriveerd om de stoep schoon te spuiten.’

Nuttige informatie.

‘Reken er echter niet te vast op dat u tijdig door luchtalarm wordt gewaarschuwd. Maar dan krijgt u nog de waarschuwing van de lichtflits, want die komt één tot enkele seconden voor de luchtdruk. Dat is zeker niet veel tijd, maar nog wel voldoende om onder een tafel, in een portiek of een greppel, of achter een boom te duiken.’

De BB werd geen succes. De goedbedoelde tips om bij het vallen van een atoombom op Amsterdam achter de dichtstbijzijnde boom in het Vondelpark te duiken werd niet serieus genomen. Harry Mulisch zei bijvoorbeeld dat de pamfletten hem vooral een ‘driedaagse lach- en woedeaanval’ opleverden. Hij was niet de enige. Een nationale enquête wees uit dat 93,5 procent van de Nederlanders de BB-instructies vooral gebruikte als toiletpapier. De overheid stak uiteindelijk 50 miljoen gulden in het omstreden project. Wetende dat minstens het drievoudige daarvan vereist was voor een geloofwaardige civiele verdediging, maar dit terzijde.

Met de val van de Berlijnse Muur, de daaropvolgende eenwording van Duitsland en het imploderen van de Sovjet-Unie brak een rooskleuriger tijdperk aan. Niks geen oorlog, dictators of enigheid; lang leve de globalisering, vrede en economische groei. Maar: de kunst van het voorbereiden op

noodsituaties bleef fier overeind. Er kwamen survivalboeken, workshops over overlevingstechnieken en moderne kruisboogcursussen. Men kon leren vuur maken, konijnen villen en eigen groenten kweken. Preppers waren *here to stay*.

DOOMSDAY PREPPERS & KRUISBOGEN

De preppersbeweging is nooit ‘mainstream’ geworden. Jezelf en je gezin voorbereiden op rampspoed werd lange tijd gezien als extreem gedachtegoed. In de wereld na de Koude Oorlog was er geen ruimte voor doemdenkers. Het voelde immers als een gezellige tijd. Er was eindelijk vrede. Het kapitalisme floreerde. Michael Jackson zong de sterren van de hemel. Windows 95 werd uitgevonden. MTV werd een fenomeen. De PlayStation kwam op de markt. Michael Jackson maakte nóg een plaat. Maar toch: achter de schermen heerste onrust. Er bestonden ineens meer kernwapens dan ooit, de NAVO bleef zich uitbreiden, permanente proxy-oorlogen woedden in Korea, Vietnam en Afghanistan en geheime diensten pleegden staatsgrepen en politieke moorden. De Koude Oorlog had van de wereld bepaald geen warmere plek gemaakt.

Ook na de eeuwwisseling werden we regelmatig herinnerd aan de fragiliteit van onze planeet. Grote rampen en humanitaire crises – orkaan Katrina, massale stroomstoringen, oorlogen in het Midden-Oosten, terroristische aanslagen, financiële crises – bewezen keer op keer het nut van een noodpakketje. Maar doorslaan is ook een vak.

De pilot van de serie *Doomsday Preppers* werd op 27 juni 2011 uitgezonden. Amerikaanse realitytelevisie op z’n best. IT’er Chad vreesde een kernaanval van zijn eigen overheid

en groef daarom een 42 meter lange ontsnappingstunnel. In Alaska bereidde de stoere Rodney zich voor op een catastrofale aardbeving en de torenhoge tsunami die daar zeker op zou volgen. Beveiliger Rob had al voor twee jaar aan voedsel voor zijn gezin én een voorraad wapens met zelfgemaakte kogels klaarliggen. Mocht het einde van de wereld daar zijn, dan ging geluidstechnicus Tyler spullen van anderen afpakken, mét geweld. Brandweerman Mark geloofde dat Amerika bezet zou worden door Rusland en had zichzelf daarom aangeleerd hoe te jagen en vallen te zetten. Mannen met bunkers, valstrikken en vluchtplannen. En kinderen die werden getraind in boogschieten en jachttechnieken. *The New York Times* bestempelde hen als ‘absurde excessen’.

In Nederland keken zelfs fanatieke preppers hun ogen uit. “Die show was meer entertainment dan realiteit. Echt Amerikaanse taferelen”, liet ik mij een aantal jaar terug vertellen door Jeroen Klaassen, destijds de eigenaar van een grote prepshop. “Die vent die een geit slachtte voor de camera kreeg daar duizenden dollars voor, bleek later. Leuk voor de komkommer-tijd dus. Ik kon er wel om lachen. Tegelijkertijd: in Amerika is preppen wel echt noodzaak. Ingesneeuwd raken in die uitgestrekte deelstaten betekent gewoon drie maanden vastzitten. Dan hebben we het hier in Nederland veel beter voor elkaar.”

Anders gezegd: de Amerikaanse prepper beschermt zich met een wapenarsenaal tegen zijn eigen overheid, plunderraars én elkaar, terwijl de prepper in Bommelerwaard kaarsen, regentonnen en pindakaas hamstert en zich bekommert of zijn tuin wel op een terp ligt.

‘Hier in Nederland is een totale *SHTF*-situatie onwaarschijnlijk’, klinkt het op preppers.nl, ’s lands drukste digitale

kantine voor preppers. ‘Te druk, te klein. Behalve misschien op Terschelling.’

Doomsday Preppers deed voor preppers wat prins Andrew deed voor het Britse Koningshuis: weinig goeds. Pas jaren later begon men met een serieuze bril naar het gedachtegoed van waterfilters, moestuintjes en noodpakketten te kijken. En dat had weer alles te maken met de uitbraak van een zeker virus.

PANDEMIEËN, OORLOGEN & MILJARDAIRSBUNKERS

“We hebben genoeg wc-papier om tien jaar te poepen.” Als een premier op nationale televisie met die woorden een crisis moet temperen, is er veel aan de hand. Tijdens de corona-lockdowns werd menig supermarkt leeg gehamsterd. Toilet-papier, pasta, rijst, bloem, conserven en houdbare melk gingen hard. Handgel, mondkapjes en desinfectiedoekjes waren niet aan te slepen. ‘Prepper’ wilde niemand zich noemen, maar we vulden massaal onze vriezers en schaften toch maar broodbakmachines, moestuinzaad en kippen aan.

In 2022 was de wereld amper uitgehoest of de volgende ramp drong zich alweer aan. ‘OORLOG IN EUROPA’, kopten de kranten toen de Russische tanks, een maand na de laatste landelijke corona-lockdown, Oekraïne binnenvielen. Voor menig Nederlander – mijzelf inclusief – was het een ongemakkelijke kennismaking met het idee van een oorlog dicht bij huis. Een week dáárna verkondigde Poetin zijn kernwapens op scherp te stellen. Wat dat precies betekende wist ik niet, maar ik sliep twee nachten niet. Even daarvoor was ik vader geworden en ineens vreesde ik voor de toekomst van mijn dochter. Een unheimisch gevoel dat mij sindsdien niet meer heeft losgelaten.

En zo zijn er anno 2026 wel meer redenen om je zorgen te maken. Vraag maar aan de Limburgers, waar klimaatverandering sinds 2021 een stuk serieuzer wordt genomen. Hittegolven, overstromingen en bosbranden worden steeds normaler.

Dan de digitalisering. Die gaat zó snel dat de grappigste sciencefictionfilms uit de jaren '80 inmiddels achterhaald zijn. AI neemt banen over, bepaalt algoritmisch wie wel of niet verzekerd wordt en kan complete systemen stilleggen. Steeds meer kenners zien dit technologische snufje niet langer als 'vooruitgang', maar als ernstige bedreiging.

Polarisatie: ook een dingetje. Burgeroorlogen, autoritaire wereldleiders en onhoudbare asielstromen. Terreurdreiging, de opmars van het fascisme en een nieuwe financiële crisis. Je kan er moedeloos van worden. 'Het volgen van nieuws over dreigingen en rampen kan ervoor zorgen dat je je machteloos voelt, stress krijgt of angstig wordt', staat te lezen op de website van de 'Denk vooruit'-campagne. 'Je voorbereiden kan helpen om je zorgen weg te nemen en geeft een gevoel van controle. Dat geeft vertrouwen.'

We doen graag laconiek over deze 'bangmakerij', maar geven er inmiddels wél gehoor aan. Een paar flessen water extra tijdens het boodschappen doen, contant geld in een la en toch maar een zaklamp erbij. 'Noodpakketten bijna niet meer aan te slepen bij prepshops na oproep hoogste NAVO-militair', kopte het *Brabants Dagblad* in 2024 al.

Preppen lijkt niet langer alleen iets voor boze mannen met baarden. De dreigingen gaan ons allemaal aan. En daarom volgen we massaal cursussen over cyberveiligheid, leren ons eigen eten verbouwen, investeren in zonnepanelen, water-

filters en powerbanks, en zetten buurtinitiatieven op poten om niet alleen zelfredzaam, maar ook 'samenredzaam' te zijn. Heel Holland prept.

En wij niet alleen. De superrijken van deze wereld beseffen langzaam maar ook dat een vette bankrekening alleen hen niet zal redden van een black-out, plunderende burens en een compleet *SHTF*-scenario (preppersjargon voor *Shit Hits The Fan*, oftewel een ramp of crisis van formaat). En dus investeert Elon Musk inmiddels ook in ondergrondse tunnels en ruimteschepen, steekt Mark Zuckerberg naar verluidt een bescheiden 300 miljoen dollar in zijn megalomane overlevingsbunker op Hawaï en laat Kim Kardashian een superde-luxe bunker opnemen in haar stulpje. Niet uit angst voor haar ex Kanye, maar om haar veilig te stellen voor Russische kernkoppen. Je weet maar nooit. Een meerderheid van de techmiljonairs zou inmiddels een bunker, fort of schuilkelder aangeschaft hebben of laten bouwen, klinkt het uit Silicon Valley. Soms compleet voorzien van getrainde huursoldaten, vuurgrachten en jacuzzi's. Alles om het plunderde plebs te weren én de kinderen vrolijk door te laten spelen terwijl de planeet smelt.

Zoals Nescio en zijn vrouw naast hun kleine kacheltje een jokertje speelden bij kaarslicht, zoals de oude Egyptenaren hun graanvoorraden koesterden en zoals de BB ons in 1961 uitlegde hoe een atoombom af te wenden, zo is de kunst van het voorbereiden op het onverwachte ook in 2026 relevanter dan ooit. Preppen is niet meer weg te denken uit onze samenleving. Noem het een hobby, een gedachtegoed, een beweging, een lifestyle of 'iets voor bange gekkies, survivalfreaks

en paranoïde miljardairs', maar volgens mij is het nog veel meer dan dat. Preppers zijn ook gezinnen met een zonnepaneel, studenten met een noodpakket en pensionado's met een moestuintje. Preppen is voor jezelf én anderen kunnen zorgen. Weten wat je moet doen als de stroom uitvalt, als je huis onder water loopt en, ja, ook als je plotseling je huis moet verlaten. Niet omdat je paranoia bent, maar uit verantwoordelijkheidsgevoel. Voor jezelf, je gezin en de buurvrouw die slecht ter been is. Preppen is een antwoord op een wereld waarin vanzelfsprekendheden als veiligheid, vrede en zekerheid hun houdbaarheid allang zijn verloren. In de volgende hoofdstukken verkennen we hoe dat precies zit. Prettige wedstrijd.